

SELETUSKIRI

regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Põllumajandusministri 11. märtsi 2015. a määruse nr 24 „Müügipakendisse pakendamata toidu toidualase teabe esitamise nõuded“ muutmise“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Põllumajandusministri 11. märtsi 2015. a määruse nr 24¹ „Müügipakendisse pakendamata toidu toidualase teabe esitamise nõuded“ muutmise“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) on välja töötatud toiduseaduse § 38 lõigete 4 ja 5 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1169/2011² (edaspidi *toidualase teabe määrus*) artikli 44 lõike 1 punkti b ja lõike 2 alusel.

Eelnõus kavandatud nõuete kehtestamise eesmärk on parendada toidukeskkonda, et võimaldada tarbijal teha kestlikumaid, sealhulgas tervist toetavaid valikuid. Õigusselguse huvides sätestatakse täpsemalt ümberjagatava müügipakendisse pakendamata toidu toidualase teabe esitamise nõuded. Eelnõu sisaldab muu hulgas sätteid, millega vähendatakse käitlejate halduskoormust. Samuti tehakse eelnõuga mitmeid sõnastuslikke muudatusi, mis aitavad luua õigusselgust ja millega ajakohastatakse õigusakti teksti.

Kehtivaid nõudeid täiendatakse eesmärgiga pakkuda tarbijale teadlike ja tervist toetavate ostuotsuste tegemiseks üksikasjalikumate teavete eeskätt järgmiste tegevuste puhul:

- 1) jaekaubandusettevõttes, välja arvatud toitlustusettevõttes, tarbija juuresolekuta vahetult müügiks pakendatud toidu koostisosade loetelu ja toitumisalase teabe esitamine;
- 2) jaekaubandusettevõttes, välja arvatud toitlustusettevõttes, tarbijale üleantava müügipakendisse pakendamata toidu ja tarbija soovil pakendatava toidu ning jaekaubandusettevõttes, sealhulgas toitlustusettevõttes, tarbija juuresolekuta vahetult müügiks pakendatud toidu puhul magusaine(te) sisalduse väljatoomine;
- 3) toitlustusettevõttes tarbijale lahtiselt müüdava alkohoolse joogi, välja arvatud tarbija soovil müügikohas kohapeal tarbimiseks valmistatud joogi, etanoolisisalduse esitamine;
- 4) toitlustusettevõttes tarbijale üleantava müügipakendisse pakendamata toidu, tarbija soovil pakendatava toidu ja vahetult müügiks pakendatud toidu koostisosana kasutatud värsked, jahutatud ja külmutatud veise-, sea-, kitse-, lamba- ja kodulinnuliha ning nendest valmistatud hakkliha puhul looma, kellelt on liha saadud, kasvatamise riigi esitamine.

Müügipakendisse pakendamata toidu ümberjagamisel (see tähendab tarvitamiskõlbliku toidu kokku kogumine ja abivajajatele tasuta andmine ehk annetamine) on ebaproportsionaalne nõuda kogu teabe esitamist (näiteks netokogus), mida tuleb teha toidu müügi korral. Eesmärk on kehtestada nõuded, mis ei põhjusta toidu annetajatele liigset halduskoormust, ent teisalt tagaksid tarbija piisava informeerituse, eelkõige toiduohutuse osas.

Kavandatud muudatused aitavad edendada rahvatervist, sealhulgas toiduohutust, tarbija huvide kaitset, ausat konkurentsi, kestlike toidusüsteemide arengut, sealhulgas lühikeste tarneahelate teket, toidu tarneahela läbipaistvuse suurendamist ning tervist toetava toidukeskkonna loomist. Muudatused toetavad „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukavas aastani 2030“ esitatud toiduohutuse tegevussuuna eesmärgi „Eestis toodetud ja tarbitav toit on ohutu“

¹ RT I, 13.03.2015, 19.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1169/2011, milles käsitletakse toidualase teabe esitamist tarbijatele ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 1924/2006 ja (EÜ) nr 1925/2006 ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni direktiiv 87/250/EMÜ, nõukogu direktiiv 90/496/EMÜ, komisjoni direktiiv 1999/10/EÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/13/EÜ, komisjoni direktiivid 2002/67/EÜ ja 2008/5/EÜ ning komisjoni määrus (EÜ) nr 608/2004 (ELT L 304, 22.11.2011, lk 18–63).

ja „tarbija teadlikkus toiduohutusest on kõrge ja tehtud valikud on tervist toetavad“. Tarbitava toidu ohutus ja kvaliteet ning võimalus teha teadlikke ja tervist toetavaid toitumisvalikuid on olulised elanikkonna tervist mõjutavad tegurid. Lisaks toetavad muudatused ka strateegias „Eesti 2035“ püstitatud eesmärges, milles nähakse muu hulgas ette elukeskkonna ning inimeste hoiakute ja käitumise tervist ja keskkonda hoidvaks kujundamist ning riskikäitumise vähendamist. Nimetatud strateegias peetakse oluliseks tervisliku eluviisi valikute, sealhulgas tasakaalustatud toitumise soodustamist. Kavandatud muudatused panustavad ka „Rahvastiku tervise arengukavas aastani 2030“ püstitatud alaeesmärgi „tervist toetavad valikud“ täitmisse, mille üks lahendustee on ülekaalu ja rasvumise kasvu peatamine ning tasakaalustatud toitumise põhimõtete järgijate osakaalu suurendamine. Toitlustusettevõttes kasutatava liha päritolu kohta teabe andmine toetab 2023–2027 koalitsioonileppe regionaalpoliitika ja maaelu valdkonna punkti „Otsime võimalusi kasutada avalikus toitlustamises senisest suuremas mahus kohalikku ja tervislikku toitu ning suurendame taimse toidu osakaalu.“

Eelnõus ette nähtud muudatused mõjutavad müügipakendisse pakendamata toidu käitlejaid, eeskätt jaemüüjaid, sealhulgas toitlustamisega tegelevaid ettevõtjaid ja hulgimüüjaid. Põllumajandus- ja Toiduamet Järelevalve Infosüsteemi andmetel (seisuga 27.09.2024) on Eestis 16 031 teavitatud ja tegevusloaga toidu või toiduga kokkupuutumiseks ettenähtud materjalide ja esemete käitlejat, kellest 13 459 on märkinud käitlemisvaldkonnaks hulgikaubanduse, jaekaubanduse, toitlustuse, mahetoitlustamise või põhiliselt elamiseks kasutatavas käitlemiskohas toidu valmistamise.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi toiduohutuse osakonna toidu üldnõuete valdkonna nõunik Hellika Kallaste (5687 2296, hellika.kallaste@agri.ee). Eelnõule on juriidilise ekspertiisi teinud sama ministeeriumi õigusosakonna nõunik Diana Rammul (625 6259, diana.rammul@agri.ee). Keeleliselt on eelnõu ja seletuskirja toimetanud sama osakonna peaspetsialist Leeni Kohal (5698 3427, leeni.kohal@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Paragrahvi 1 muudetakse põllumajandusministri 11. märtsi 2015. a määrust nr 24 „Müügipakendisse pakendamata toidu toidualase teabe esitamise nõuded“ (edaspidi *määrus nr 24*). Paragrahvi 2 kehtestatakse konkreetsete sätete jõustumise erisus.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse õigusselguse huvides määruse nr 24 preambulit viitega toiduseaduse § 38 lõikele 4, mille alusel kehtestatakse kõnealuses määruses ümberjagatava müügipakendisse pakendamata toidu toidualase teabe esitamise nõuded.

Eelnõu § 1 punktiga 2 muudetakse määruse nr 24 § 1 sissejuhatava lauseosa sõnastust. Täpsustatakse, et määrusega kehtestatakse lisaks tarbijale müüdava toidu toidualase teabe esitamise nõuetele ka muul viisil üleantava toidu, sealhulgas ümberjagatava toidu toidualase teabe esitamise nõuded.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täpsustatakse selguse huvides määruse nr 24 § 2 lõike 1 sissejuhatava lauseosa sõnastust. Paragrahvi 2 lõikes 1 kirjeldatakse, kus ja millise vahendi kaudu antakse toitlustusettevõttes tarbijale üleantava müügipakendisse pakendamata toidu ja tarbija soovil pakendatava toidu puhul vajalik teave. Täpsustatakse, et teave antakse tarbijale toidu müügikohas füüsilise vahendi kaudu kergesti nähtaval kohal selgesti loetavalt. Tekstiosad „või

elektroonilise“ ja „või suuliselt“ jäetakse välja ning lisatakse tekstiosa „kergesti nähtaval kohal selgesti loetavalt“. Tekstiosa „või elektroonilise“ jäetakse selguse huvides välja, sest elektroonilist vahendit, nagu näiteks elektrooniline tabloovõi tahvel, saab käsitada samuti füüsilise vahendina, mille kaudu antakse tarbijale toidu kohta vajalikku teavet. Tekstiosa „või suuliselt“ jäetakse välja tekstist arusaamise lihtsustamise eesmärgil, sest määruse nr 24 § 2 lõikes 1 sätestatav teave, välja arvatud teave allergeenide kohta, tuleb alati esitada füüsilise vahendi kaudu. Seejuures ei kao allergeenide kohta suuliselt teabe esitamise võimalus – selleks muudetakse määruse nr 24 § 2 lõike 2 sissejuhatavat lauseosa, mida kirjeldatakse seletuskirjas eelnõu § 1 punkti 5 juures.

Eelnõu § 1 punktiga 4 täiendatakse kehtivaid toidualase teabe esitamise nõudeid toitlustusettevõttes tarbijale üleantava müügi pakendisse pakendamata toidu ja tarbija soovil pakendatava toidu puhul eesmärgiga tarbijat paremini teavitada. Kõnealuseid nõudeid kohaldatakse muu hulgas ka näiteks koolieelses lasteasutuses, koolis, tervishoiu- ja hoolekandetasutuses, kinnipidamisasutuses ja Kaitseväes pakutava toidu kohta toidualase teabe esitamise suhtes. Toitlustusettevõttes tarbijale üleantava müügi pakendisse pakendamata toidu mõiste hõlmab nii selles ettevõttes pakutavaid roogasid kui ka teisi tarbijale üleantavaid pakendamata toite.

Esimese täienduse kohaselt tuleb müügi pakendisse pakendamata toidu ja tarbija soovil pakendatava toidu müügi kohas füüsilise vahendi, nagu näiteks silt ja menüü, kaudu anda teavet toidu koostisosana kasutatud värske, jahutatud ja külmutatud veise-, sea-, kitse-, lamba- ja kodulinnuliha ning nendest valmistatud hakkliha puhul selle looma kasvatamise riigi kohta, kellelt on liha saadud. Kasvatamise riik võib olla Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) liikmesriik, Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriik või väljaspool EL-i tolliterritooriumi asuv riik. 2023. aastal Eestis tehtud toidu märgistuse ja toiduhügieeni alase uuringu³ tulemused näitasid, et 66% vastanutest, kes otsivad teavet toidu päritolu kohta, soovivad näha liha kui töödeldud toidu põhilise koostisosa päritoluna teavet selle looma, kellelt liha on saadud, kasvatamise riigi kohta.

Teave looma kasvatamise riigi kohta on EL-ülelül kättesaadav just kõnealuste lihaliikide puhul olenemata sellest, kas liha müüakse müügi pakendis või müügi pakendisse pakendamata toidu müügi kohas. Sellest tulenevalt on toitlustusettevõtjatel võimalik asjakohast teavet tarbijale esitada. Komisjoni rakendusmäärusega (EL) nr 1337/2013⁴ on reguleeritud värske, jahutatud ja külmutatud sea-, lamba-, kitse- ja kodulinnuliha, sealhulgas nendest lihaliikidest valmistatud hakkliha päritoluteabe esitamise üksikasjad. Kõnealuse rakendusmääruse kohaselt tuleb muu hulgas esitada teave selle kohta, millises riigis see loom on kasvatatud, kellelt liha on saadud. Värske, jahutatud ja külmutatud veiseliha, sealhulgas veisehakkliha päritolureeglid ja päritoluteabe esitamise üksikasjad on reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 1760/2000⁵ ja komisjoni määrusega (EÜ) nr 1825/2000⁶. Ka värske, jahutatud ja külmutatud veiseliha, sealhulgas veisehakkliha kohta tuleb muu hulgas esitada teave selle kohta, millises riigis on kasvatatud loom, kellelt liha on saadud. Kui veisehakkliha kohta ei ole

³ RAIT Faktum & Ariko. [Toidu märgistuse ja toiduhügieeni alane uuring](#). Tallinn. September 2023.

⁴ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1337/2013, 13. detsember 2013, milles sätestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1169/2011 kohaldamiseks seoses värske, jahutatud ja külmutatud sea-, lamba-, kitse- ja kodulinnuliha päritoluriigi või lähtekoha tähisega.

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1760/2000, 17. juuli 2000, veiste identifitseerimise ja registreerimise süsteemi loomise, veiseliha ja veiselihatoodete märgistamise ning nõukogu määruse (EÜ) nr 820/97 kehtetuks tunnistamise kohta.

⁶ Komisjoni määrus (EÜ) nr 1825/2000, 25. august 2000, milles sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1760/2000 üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses veiseliha ja veiselihatoodete märgistamisega.

esitatud eraldi teavet looma kasvatamise riigi kohta, vaid on märges riigi kohta, kus hakkliha valmistati, on looma kasvatamise riigiks hakkliha valmistamise riik.

Päritoluteabe esitamise kohustus ei kehti eespool nimetatud lihaliikidest valmistatud lihatoodete puhul, nagu näiteks vorst, sink ja kotlet, ning lihavalmististe puhul, nagu näiteks marinaadis liha, mida tarnitakse tootlustusettevõttesse väljastpoolt seda ettevõtet (ostetakse sisse) ning mis ei ole valmistatud tootlustusettevõttes kõnealustest lihaliikidest, sealhulgas nendest valmistatud hakklihast. Kui tootlustusettevõtja kasutab toorainena kõnealuseid lihaliike ja valmistab näiteks veisehakklihast kotleti, saab ta asjaomase hakklihaga kaasa ka päritoluteabe, mistõttu saab see käitleja asjakohast teavet ka tarbijale pakkuda. Kui aga tootlustusettevõtja kasutab oma toidus mujal valmistatud või mujalt ostetud veiselihast kotlette, siis ei pruugi teave kotlettide valmistamiseks kasutatud liha päritolu kohta olla kättesaadav, kuna lihatoodetes ega lihavalmististes kasutatud liha kohta päritoluteabe esitamine ei ole EL-is praegu nõutud. Samas on teada, et ELi strateegia „Talustaldrikule“ ühe meetmena kaalub Euroopa Komisjon kestlikult toodetud toidu tarbimise edendamiseks toidu kohta päritoluteabe märkimise kohustuse kehtestamist teatud toitudele ja toidugruppide, sealhulgas toidu koostisosana kasutatava liha⁷ suhtes. Sellest tulenevalt võib tulevikus muutuda kohustuslikuks ka lihatoodetes ja lihavalmististes koostisosana kasutatud liha päritolu märkimine. Kui sellekohane teave on lihatoote või lihavalmistise kohta olemas, võib seda teavet vabatahtlikult tarbijale esitada.

Eelnõus ei anta ette täpset sõnastust looma kasvatamise riigi kohta teabe esitamiseks, kuid see teave tuleb esitada tarbijale üheselt arusaadaval viisil, et esitatud on just looma kasvatamise riik. Juhul kui tootlustusettevõttes pakutav toit sisaldab liha, mis on saadud loomalt, keda on kasvatatud enam kui ühes riigis, näiteks Eestis ja Lätis, osutatakse mõlemale riigile, märkides näiteks „Veis kasvatatud Eestis ja Lätis“. Näited võimaliku teabe esitamise kohta:

Toit	Kasvatamise riigi kohta teabe esitamine
<p><u>Ürdimarinaadis lambaliha</u></p> <p>a) restoran kasutab toorainena jahutatud maitsestatamata liha, valmistab ise marinaadi jne</p> <p>b) restoran kasutab toorainena sisse ostetud marineeritud liha (= lihavalmistis)</p>	<p>a) „Lambaliha (kasvatatud Eestis)“ „Eestis kasvatatud lamba liha“</p> <p>„Lambaliha (Eesti*)“ + märges: „* tähistab looma kasvatamise riiki“</p> <p>b) teavet kasvatamise riigi kohta ei pea näitama, sest sellekohane teave ei pruugi olla kättesaadav</p>
<p><u>Grillburger</u></p> <p>a) restoran kasutab burgeri valmistamiseks värsket liha</p> <p>b) restoran ostab sisse valmis burgerid (= lihatoode)</p>	<p>a) „Veiseliha (kasvatatud Eestis)“ „Eesti* veiseliha“ + märges: „* tähistab looma kasvatamise riiki“</p> <p>b) teavet kasvatamise riigi kohta ei pea näitama, sest sellekohane teave ei pruugi olla kättesaadav</p>

Kui tarbijale esitatakse toidu müügikohas füüsilise vahendi kaudu kergesti nähtaval kohal selgesti loetavalt üldisemalt sõnastatud teade, mis annab teavet selle kohta, millises riigis kasvatatud loomadelt saadud liha toidus kasutatakse, siis saab pidada nõue täidetuks. Selline

⁷ European Parliament. Proposal to extend mandatory origin information for certain food products, 20.03.2024.
<https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-european-green-deal/file-origin-information-of-food-products>

teade võib olla näiteks „Kasutame üksnes Eestis kasvatatud loomadelt saadud liha“. Sellisel juhul ei ole vajalik iga toidu puhul eraldi asjakohast teavet esitada.

Teise täienduse kohaselt tuleb tarbija parema teavitamise eesmärgil anda teavet lahtiselt müüdava alkohoolse joogi etanoolisisalduse kohta mahuprotsentides. Seejuures ei pea etanoolisisaldust esitama jookide puhul, mida valmistatakse tarbija soovil müügikohas kohapeal tarbimiseks. Sellised joogid on erinevad kokteilid, mis sisaldavad ühte või mitut alkohoolset jooki ja mida valmistatakse tarbija soovil müügikohas kohapeal tarbimiseks. Erandit kohaldatakse suure halduskoormuse vältimise eesmärgil. Mitmed toitlustusettevõtted esitavad juba praegu joogikaardil või menüüs alkohoolsete jookide etanoolisisalduse. Lahtiselt müüdava alkohoolse joogi (nt vaadiõlle ja -siidri) etanoolisisaldus esitatakse mahuprotsentides, kasutades sümbolina „% vol“ (mahuprotsent). Üle 1,2 mahuprotsendiga jookide etanoolisisaldus esitatakse ainult kuni ühe kümnendkoha täpsusega. Sellele võib eelneeda sõna „alkohol“ või lühend „alk“ või „alc“, nagu on sätestatud toidualase teabe määruse XII lisas.

Eelnõu § 1 punktiga 5 tehakse tehnilised muudatused määruse nr 24 § 2 lõike 2 sissejuhatavas tekstis, et see oleks lihtsamini mõistetav ja kooskõlas sama paragrahvi lõikes 1 tehtud sissejuhatava lauseosa muudatustega. Muudetud teksti kohaselt võib toitlustusettevõttes tarbijale üleantava müügipakendisse pakendamata toidu ja tarbija soovil pakendatava toidu puhul esitada allergiat või talumatust põhjustada võiva koostisosa või aine kohta teavet suuliselt, kui toidu müügikohas esitatakse kergesti nähtavalt ja selgesti loetavalt teade koha või vahendi kohta, mille kaudu antakse selline teave tarbijale enne tellimuse esitamist, või kui asjakohane, teade, mis palub tarbijal pöörduda selle teabe saamiseks tarbijat teenindava isiku poole. Praeguse praktikaga võrreldes allergeenide kohta teabe esitamine ei muutu.

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse määruse nr 24 § 2 lõigetega 4¹–4³, mis käsitlevad päritoluteabe esitamise teatud üksikasju. Lõikes 4¹ täpsustatakse, et veiselihana mõistetakse selle määruse tähenduses Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1760/2000 artikli 12 punktis nimetatud liha. Samuti täpsustatakse, et sea-, kitse-, lamba- ja kodulinnulihana mõistetakse selle määruse tähenduses Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1169/2011 XI lisas nimetatud CN-koodidega hõlmatud liha. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 853/2004 kohaselt on hakkliha konditustatud liha, mis on hakitud osakesteks ja sisaldab vähem kui 1% soola. Rups (nt maks, keel) ei kuulu asjaomaste CN-koodidega hõlmatud liha hulka, mistõttu näiteks maksakastme puhul ei teki kohustust asjakohast päritoluteavet esitada. Määruse (EÜ) nr 853/2004 kohaselt on rups muu värske liha kui rümp, sealhulgas siseelundid ja veri.

Lõikes 4² täpsustatakse, et looma kasvatamise riiki ei pea esitama liha kohta, mida kasutatakse puljongi või mõne muu sarnase toote valmistamiseks ja mis ei sisalda liha. Puljongiga sarnased tooted on näiteks erinevad praekastmed, mis ei sisalda liha. Näiteks pruun (prae)kaste ja punase veini kaste. Erand ei kehti hakklihakastme ja muu sellise kastme suhtes, mille valmistamiseks kasutatakse eespool osutatud liha (kaste sisaldab liha).

Lõikes 4³ täpsustatakse, et asjakohane teave tehakse kindlaks ja esitatakse tarbijale liha päritolu teabe põhjal, mis on esitatud liha müügipakendil, sellele lisatud märgistusel või liha kohta esitatavates saatedokumentides. Võib esineda olukordi, kus pakendil, sellele lisatud märgistusel või saatedokumentides ei ole looma kasvatamise koht esitatud riigi nime täpsusega. Looma kasvatamise riigi kohta teabe esitamisel kehtivad komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 1337/2013 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 1760/2000 sätestatud erandid.

Juhul kui kolmandast riigist EL-i imporditud veise-, sea-, kitse-, lamba- ja kodulinnuliha puhul ei ole teada looma kasvatamise koht riigi nime täpsusega, esitatakse riigi nime või riikide nimede asemel märge „kolmandad riigid“. Komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 1337/2013 kohaselt tuleb EL-i imporditud sea-, lamba-, kitse- ja kodulinnuliha puhul märkida „Kasvatatud kolmandas riigis“, kui EL-i imporditud liha puhul ei ole kogu päritolu puudutav teave kättesaadav. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1760/2000 kohaselt tuleb EL-i imporditud veiseliha puhul märkida „Päritolu: ELi mittekuuluvad riigid“, kui kogu päritoluteave ei ole kättesaadav. EL-i mittekuuluvad riigid on tähenduselt samad mis kolmandad riigid ehk need riigid, mis asuvad väljaspool EL-i tolliterritooriumi.

Komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 1337/2013 kohaselt on sea-, lamba-, kitse- ja kodulinnulihast hakkliha päritolu esitamisel lubatud kasutada lihtsustatud süsteemi. Eelnevat arvestades ei pruugi teave kasvatamise riigi kohta olla kättesaadav konkreetse riigi nime või riikide nimedena, vaid üldisema viitega EL-ile, kolmandatele riikidele või EL-ile ja kolmandatele riikidele. Sellest tulenevalt võib tekkida olukord, kus tootlustusettevõtja saab esitada konkreetse riigi nime asemel näiteks märke „EL“ või „kolmandad riigid“ või „EL ja kolmandad riigid“.

Eelnõu § 1 punktidega 7 ja 8 lihtsustatakse nõudeid tootlustusettevõttes sidevahendi vahendusel müüdava toidu, näiteks Wolti rakenduse vahendusel müüdava toidu kohustusliku toidualase teabe kättesaamise kohta selle toidu kättetoimetamise ajal. Kehtiva määruse kohaselt peab tootlustusettevõtja lisama tarbija soovil pakendatava toidu pakendile, sellele kinnitatud märgistusele või toiduga kaasasolevale teabelehele toidu nimetuse ja teabe allergeenide kohta, et sellekohane teave oleks tarbijale toidu kättetoimetamise ajal kättesaadav. Kõnealust nõuet praktikas üldjuhul ei täideta ja sellise nõude täitmist on keeruline kontrollida. Nimetatud nõue põhjustab käitlejale ka ebavajalikku halduskoormust. Halduskoormust on võimalik vähendada, kui tootlustusettevõttes sidevahendi vahendusel müüdava toidu puhul ei pea olema nõutud teave kättesaadav toidu kättetoimetamise ajal tingimata pakendil, sellele lisatud märgistusel või toiduga kaasasoleval teabelehel. Teave võib olla kättesaadav muu vahendi, näiteks sidevahendi kaudu (mobiilirakenduses, mille kaudu tellimus tehti, või telefoni teel). Sellist lähenemist toetab asjaolu, et tootlustusettevõttes sidevahendi vahendusel tellitava toidu kohustuslikku toidualast teavet saab tarbija enne tellimuse esitamist samuti sidevahendi kaudu (mobiilirakenduses, telefoni teel).

Eelnõu § 1 punktiga 9 tehakse tehniline muudatus, millega jäetakse määruse nr 24 § 3 lõikest 1 välja tekstiosa „või elektroonilise“. Määruse nr 24 § 3 lõikes 1 kirjeldatakse, kus ja millise vahendi kaudu antakse jaekaubandusettevõttes, välja arvatud tootlustusettevõttes, tarbijale üleantava müügipakendisse pakendamata toidu ja tarbija soovil pakendatava toidu puhul vajalik teave. Elektroonilist vahendit nagu elektrooniline tablo või tahvel saab käsitada samuti füüsilise vahendina, mille kaudu antakse tarbijale toidu kohta vajalikku teavet. Selguse huvides jäetakse välja sõnad „või elektrooniliselt“.

Eelnõu § 1 punktiga 10 täiendatakse jaekaubandusettevõttes, välja arvatud tootlustusettevõttes, tarbijale üleantava müügipakendisse pakendamata toidu nimetusele lisatavaid üksikasju. Kui toit sisaldab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1333/2008 kohaselt lubatud magusainet, siis tuleb toidu nimetuse juurde lisada märge „magusainega“, või kui toit sisaldab mitut magusainet, siis märge „magusainetega“. Praegu kehtivate nõuete kohaselt ei ole käitlejal kohustus anda tarbijale teada magusaine sisaldusest müügipakendisse pakendamata toidus. Selline kohustus on aga käitlejatel, kes viivad turule müügipakendisse pakendatud toitu. Teave magusaine sisaldumise kohta müügipakendisse pakendatud toidus tehakse tarbijale teatavaks

toidu nimetuse juures. Märge „magusaine(te)ga” peab olema lisatud toidu nimetuse juurde, näiteks „Vaarikamaitseline dessert magusainega“. Samasugust nõuet tuleks järgida ka müügi pakendisse pakendamata toidu puhul. Teadaolevalt on kauplustes müügil müügi pakendisse pakendamata toitu, mis sisaldab ühte või mitut magusainet. Tarbija, kes soovib vältida magusainet sisaldava toidu tarbimist, ei saa teha teadlikke valikuid, sest sellekohane teave puudub ning seetõttu ei oska tarbija sageli aimata, et toit võib magusainet sisaldada.

Eelnõu § 1 punktiga 11 lihtsustatakse nõudeid ja tunnistatakse kehtetuks kohustus esitada jaekaubandusettevõttes, välja arvatud toitlustusettevõttes, tarbijale üleantava müügi pakendisse pakendamata toidu ja tarbija soovil pakendatava toidu puhul käitleja nimi, kelle nime all toitu turustatakse. Näiteks ei pea muudatuse kohaselt esitama käitleja nime, kui toitu müüakse iseteenindusletis. Sellised iseteenindusletid on näiteks sooja ja külma toidu letid, kus pakutakse tarbijale võimalust osta kaasa valmis toitu, aga ka nii-öelda salatibaarid, mis võimaldavad tarbijal kokku panna just endale meelepärase salati.

Eelnõu § 1 punktidega 12 ja 13 viiakse määruse nr 24 tekst kooskõlla eelnõu § 1 punktis 11 kirjeldatud muudatusega.

Eelnõu § 1 punktiga 14 esitatakse määruse nr 24 § 4 uus sõnastus. Määruse nr 24 § 4 pealkirjast jäetakse välja tekstiosa „Jaekaubandusettevõttes, sealhulgas toitlustusettevõttes“, millega viiakse pealkiri kooskõlla paragrahvi sisuga. Paragrahvis 4 on nõuded, mis kehtivad üksnes jaekaubandusettevõttele ja mitte toitlustusettevõttele ning vastupidi.

Määruse nr 24 § 4 lõike 1 sissejuhatav tekst sisaldab tehnilist muudatust, millega täpsustatakse jaekaubandusettevõttes, sealhulgas toitlustusettevõttes, tarbija juuresolekuta vahetult müügiks pakendatud toidu toidualase teabe esitamise kohaga seotud sõnastust. Välja on jäetud ebaolulised sõnad „vahetult toidu juures või toidu müügikohas“ ja sõnad „või elektroonilise“. Teave tuleb esitada toidu pakendil, sellele kinnitatud märgistusel või füüsilise vahendi kaudu (nt sildil) kergesti nähtaval kohal selgesti loetavalt. Elektroonilist vahendit, nagu näiteks elektrooniline tabloo või tahvel, saab käsitada samuti füüsilise vahendina, mille kaudu antakse tarbijale toidu kohta vajalikku teavet. Selguse huvides jäetakse sõnad „või elektroonilisel“ samuti välja.

Määruse nr 24 § 4 lõike 1 punkti 2 sõnastuse kohaselt tuleb tarbijale anda teavet jaekaubandusettevõttes, sealhulgas toitlustusettevõttes, tarbija juuresolekuta vahetult müügiks pakendatud toidus sisalduva magusaine kohta. Sellega täiendatakse toidu nimetusele lisatavaid üksikasju. Kui toit sisaldab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1333/2008 kohaselt lubatud magusainet, siis tuleb toidu nimetuse juurde lisada märge „magusainega“, või kui on kasutatud mitut magusainet, siis märge „magusainetega“. Täpsemaid teabe esitamise üksikasju on kirjeldatud seletuskirjas eelnõu § 1 punkti 10 juures.

Määruse nr 24 § 4 lõike 5 punktide 1 ja 2 kohaselt peab edaspidi jaekaubandusettevõttes, välja arvatud toitlustusettevõttes, esitama tarbija juuresolekuta müügikohas vahetult müügiks pakendatud toidu puhul ka toidu koostisosade loetelu ja toitumisalase teabe. Kehtivaid toidualase teabe esitamise nõudeid täiendatakse tarbija parema teavitamise eesmärgil. Vahetult müügiks pakendatud toiduna käsitatakse näiteks kaupluses tarbija juuresolekuta pakendatud toitu (nt kaupluses pakendatud singiviilud ja salatid) ning ka toitlustusettevõtjale tarnimiseks ettenähtud toitu, mis on ette nähtud samal kujul tarbijale üleandmiseks, eeskätt toitlustusettevõtjale serveerimisalusel väljastatavat rooga. Lisanduvate nõuete kohaselt tuleb

toidu pakendil, sellele kinnitatud märgistusel või füüsilise vahendi (nt silt) kaudu esitada kergesti nähtaval kohal selgesti loetavalt toidu valmistamisel kasutatud koostisosade loetelu ja toitumisalane teave. Seejuures ei kohaldata toidu koostisosade loetelu ega toitumisalase teabe esitamise nõuet toitlustusettevõtetele. Praegu annab tarbija soovil toidu koostisosade kohta suulist teavet teda müügikohas, nagu näiteks kauplus või kohvik, teenindav isik. Arvestades väljakujunenud praktikat kauplustes, kus sellekohast teavet valdav teenindaja ei pruugi olla toidu müügikohas alati olemas (ennekõike õhtusel ajal) ning toitu pakendatakse kauplustes müügiks ette, on oluline tagada, et selline teave oleks kättesaadav ka eespool kirjeldatud juhul. Muudatus teeb koostisosade loetelu kohta teabe saamise lihtsamaks ja vahetumaks. Muudatus toetab tarbijat tervist toetavate valikute tegemisel. Kõnealust muudatust toetab suundumus, mille kohaselt esitavad mõned jaekaubandusettevõtted juba praegu vabatahtlikult teavet toidu koostisosade kohta pakendile lisatud märgistusel. Tarbija juuresolekuta müügikohas vahetult müügiks pakendatud toidu koostisosade loetelu esitamine peab olema kooskõlas toidualase teabe määruise artiklitega 18 ja 20. Koostisosade loetelule peab eelnema pealkiri, mis peab sisaldama sõna „koostisosad“ (pealkirjaks sobib näiteks „koostisosad“). Koostisosade loetelu peab sisaldama kõiki toidu koostisosi, mis peavad olema esitatud kaalu järgi alanevas järjekorras vastavalt nende kasutamisele toidu valmistamise ajal. Koostisosad peavad olema tähistatud täpse nimetusega.

Koostisosade loetelu esitamisel tuleb arvestada toidualase teabe määruise VII lisa sätestatuga. VII lisa A-osas on erisätted koostisosade kahanevas kaalujärjestuses märkimise kohta. Näiteks võib koostisosad, mille sisaldus valmistootes on alla 2%, esitada suvalises järjestuses muude koostisosade järel. VII lisa B-osas on toidugrupi nimetused, mida võib kasutada teatavate koostisosade nimetamisel nende täpse nimetuse asemel. Näiteks võib toidus sisalduvate vürtside puhul kasutada täpsete nimetuste asemel toidugrupi nimetust „vürtsid“, kui vürtsid kokku ei ületa 2% toidu kaalust. C-osas sätestatakse toidu lisaainete ja toiduensüümide nimetamine. Lisaaine märkimisel tuleb esitada rühmanimetus ja selle järel aine täpne nimetus (nt „stabilisaator karrageen“) või E-number (nt „stabilisaator E 407“). D-osas sätestatakse lõhna- ja maitseainete nimetamine. Lõhna- ja maitseaine nimetus esitatakse koostisosade loetelus nimetusega „lõhna- ja maitseaine“ või lõhna- ja maitseaine täpsema nimetuse või kirjeldusega (nt „vaarika lõhna- ja maitseaine“, „paprikaekstrakt“), kui seda kasutatakse lõhna ja maitse andmiseks. E-osas käsitletakse liitkoostisosade (enam kui ühest koostisosast koosnev koostisosa) nimetamist. Liitkoostisosa võib koostisosade loetelusse kanda oma nimetuse all (üldise kaalu alusel), mille järel esitatakse liitkoostisosa koostisosade loetelu, näiteks „tomatikaste (tomat, paprika, sibul, vürtsid)“.

Teatud toidu koostisosi ei pea toidu koostisosade loetelus esitama. Näiteks ei pea koostisosade loetelus märkima lisaaineid ja toiduensüüme, mis sisalduvad toidus mõnest liitkoostisosast ülekandumise tõttu ja millel ei ole valmistootes tehnoloogilist funktsiooni või mida kasutatakse abiainena (näiteks vormi määrimiseks kasutatav rasvaine). Näiteks ei pea kartulisalati koostisosade loetelus esitama maitseainesegus sisalduvat paakumisvastast ainet, sest paakumisvastasel ainel ei ole salatis tehnoloogilist funktsiooni. Paakumisvastase aine tehnoloogiline funktsioon avaldub sellisel juhul üksnes maitseainesegus. Koostisosade loetelus ei pea esitama vett, kui vesi on vedel keskkond, mida tavaliselt toiduks ei tarbita, nagu näiteks marinaadiks kasutatav vesi. Täpsem ülevaade nendest toidu koostisosadest, mida ei pea toidu koostisosade loetelus esitama, on toidualase teabe määruise artiklis 20.

Koostisosade loetelu esitamisel arvestatakse toidualase teabe määruise artiklis 19 sätestatud erandeid. Näiteks ei pea toidu koostisosade loetelu esitama töötlemata (koorimata, tükeldamata vms) marjade, puu- ja köögivilja (sealhulgas rohelised salatid, kartulid ja seened) puhul, aga ka

sellise toidu puhul, mis koosneb ühest koostisosast ja mille nimetus on sama mis koostisosa nimetus või mille nimetus võimaldab koostisosa eksimatult kindlaks määrata (näiteks sealiha). Toitumisalane teave esitatakse jaekaubandusettevõttes, välja arvatud toitlustusettevõttes, toidu energiasisalduse ja teatud toitainete kohta, milleks on rasvad, küllastunud rasvhapped, süsivesikud, suhkrud, valgud ja sool. Toitumisalane teave esitatakse 100 grammi toidu või 100 milliliitri joogi kohta. Andmed esitatakse kindlas järjestuses tabelina (numbrid üksteise all), kui ruum seda võimaldab. Kui tabeliks ruumi ei ole, esitatakse asjakohane teave üksteise järel. Esmalt esitatakse energiasisaldus, seejärel rasvade, küllastunud rasvhapete, süsivesikute, suhkrute, valkude ja soola sisaldus. Energiasisaldus ja toitainete kogused väljendatakse toidualase teabe määrase XV lisas loetletud mõõtühikutes, mille kohaselt toitumisalases teabes kasutatavad energiasisaldust väljendavad mõõtühikud on kilodžaulid (kJ) ja kilokalorid (kcal) ning toitainete kogused väljendatakse grammides (g), kusjuures energiasisalduse väljendamisel märgitakse esmalt kilodžaulid ja seejärel kilokalorid. Kõnealust muudatust toetab samuti suundumus, mille kohaselt esitavad mõned käitlejad juba praegu vabatahtlikult toitumisalase teabe pakendile lisatud märgistusel.

Toitumisalases teabes esitatavate keskmiste väärtuste aluseks võivad olla arvutused või laboris tehtud analüüs. Toitumisalases teabes esitatavate väärtuste arvutamiseks kasutatakse koostisosade teadaolevaid või tegelikke keskmisi väärtusi või üldiselt kehtivaid ja heakskiidetud andmeid. Eestis on selliseks andmebaasiks Tervise Arengu Instituudi NutriData rakenduste hulka kuuluv toote andmesisestus- ja arvutusprogramm⁸. Arvuliste väärtuste ümardamise suunised on toodud märgistusel esitatud toiteväärtuse lubatud hälbeid käsitlevas Euroopa Komisjoni juhendi tabelis 4⁹. Energiasisaldus arvutatakse toitainete koguste põhjal, kasutades koefitsiente, mis on toodud toidualase teabe määrase XIV lisas.

Toitumisalase teabe esitamisel kehtivad toidualase teabe määrase V lisas sätestatud erandid. Muu hulgas ei pea toitumisalast teavet esitama toidu, sealhulgas käsitööna valmistatud toidu puhul, millega tootja varustab väikeses koguses vahetult tarbijat või kohalikku jaemüüjat (nt kauplus, kohvik), kes omakorda varustab tarbijat. Nimetatud erandit kohaldatakse eelkõige toidu suhtes, mida valmistatakse eraelamus väikeses koguses käsitööna või kodust toiduvalmistamisviisi kasutades või mikroettevõttes väikeses koguses käsitööna või kodust toiduvalmistamisviisi kasutades. Käsitööna valmistatud toit on toit, mille valmistamis- või tootmisprotsessist on suurem osa tehtud käsitsi. Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014¹⁰ kohaselt loetakse mikroettevõtteks need ettevõtted, mis annavad tööd vähem kui 10 inimesele ja mille aastakäive või aastabilansi kogumaht või mõlemad ei ületa 2 miljonit eurot. Erand kohaldub vaid kohalikule Eestis müüdavale toidule, mida tootja turustab vahetult tarbijale või kohaliku jaekaubandusettevõtte (sealhulgas jaotusterminali või hulgimüügipunkti) kaudu. Koostatud on juhend seoses eranditega toidualase teabe määrase V lisas sätestatud toitumisalase teabe esitamise nõudest¹¹.

Toiduseaduse § 24 järgi ei pea toitlustusettevõtjad, kes valmistavad üksnes toitlustusettevõttes kohapeal turustatavat toitu, järgima enda valitud või koostatud toidu tehnilise kirjelduse nõudeid. Toidu tehniline kirjeldus toiduseaduse tähenduses on igasugune toidu omadusi ja

⁸ Tervise Arengu Instituudi NutriData rakendus „Toote andmesisestus- ja arvutusprogramm“.

<https://asp.nutridata.ee/et/avaleht>

⁹ Euroopa Komisjoni juhend seoses märgistusel esitatud toitumisalase teabe väärtuste aktsepteeritavate erinevuste ehk hälvetega, 2012. <https://www.agri.ee/media/643/download>

¹⁰ Komisjoni määrus (EL) nr 651/2014, 17. juuni 2014, ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks.

¹¹ Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi koduleht. Juhend seoses eranditega toitumisalase teabe esitamise nõudest, 2016. <https://www.agri.ee/media/638/download>

valmistamist kirjeldav dokument, mis sisaldab muu hulgas teavet valmistoodet ja selle koostisosi iseloomustavate näitajate kohta. Seetõttu ei saa toidualase teabe määruise kohaselt nõuda koostisosade loetelu esitamist jaekaubandusettevõtjatelt ja toitlustamisega tegelevatelt ettevõtjatelt ühtemoodi. Sama kehtib ka toitumisalase teabe esitamisel. Seetõttu ei ole toitlustusettevõttes vahetult müügiks pakendatud toidu puhul nõutud toidu koostisosade loetelu ega toitumisalase teabe esitamine.

Kuna jaekaubandusettevõttes, välja arvatud toitlustusettevõttes, peab lisanduva nõude kohaselt esitama toidu koostisosade loetelu, ei ole asjakohane anda tarbijale teavet toidu koostisosade või koostisosade grupi kohta suuliselt. Seetõttu sätestatakse, et teave teatavate toidu koostisosade või koostisosade grupi koguse kohta esitatakse jaekaubandusettevõttes, välja arvatud toitlustusettevõttes, tarbija juuresolekuta vahetult müügiks pakendatud toidu puhul protsendina toidu nimetuses (nimetuse sees või vahetult pärast nimetust) või kõnealuse koostisosa või koostisosade grupiga seostuvalt koostisosade loetelus.

Toidu tootmisel või valmistamisel kasutatava koostisosa või koostisosade grupi koguse märkimine on nõutav juhul, kui asjaomane koostisosa või koostisosade grupp esineb toidu nimetuses või kui tarbija seda tavaliselt selle nimetusega seostab. Näiteks „singi-seenepitsa“, „tuunikalasaalat“. Nende näidete puhul tuleb märkida toidu nimetuses esinevate allajoonitud koostisosade kogused. Koostisosade koguse märkimine on vajalik ka siis, kui toidu nimetuses esineb koostisosade grupp. Näiteks „köögiviljapirukas“, „kalapulgad“, „pähklileib“. Nende näidete puhul tuleks koostisosade kogus märkida toidus sisalduvate köögiviljade, kala või pähklite üldkogusena. Koostisosade koguse märkimine on vajalik ka juhul, kui tarbija seostab koostisosa või koostisosade gruppi toidu nimetusega. Näiteks *chilli con carne* puhul tuleb esitada veisehakkliha kogus, pelmeenide puhul liha kogus. Koostisosade kogus tuleb märkida ka juhul, kui koostisosa on märgistusel sõnaliselt, pildina või graafiliselt rõhutatud, näiteks „valmistatud võiga“. Samuti tuleb koostisosade kogus näidata juhul, kui asjaomane koostisosa või koostisosade grupp on olulise tähtsusega toidu iseloomustamisel ja selle eristamisel toodetest, millega seda võib nimetuse või välimuse tõttu segamini ajada. Näiteks keeduvorsti puhul tuleb esitada sealiha ja veiseliha kogused protsentides.

Seejuures kehtivad ka mitmesugused koostisosa koguse esitamise erandid, mis on leitavad toidualase teabe määruise VIII lisast. Näiteks ei pea koostisosa kogust esitama ühest koostisosast koosneva toidu puhul, kuna koostisosa koguse osakaal on sellisel juhul 100%. Kogust ei ole vaja märkida koostisosa või koostisosade grupi puhul, mida kasutatakse väikeses koguses toidu maitsestamiseks. Näiteks küüslauguleibade puhul ei pea esitama küüslaugu kogust. Soovituslikult võiks lugeda väikeseks koguseks maksimaalselt 2 massiprotsenti (ilma kandja ja lahusti koguseta), kusjuures protsent väljendab toidu valmistamisel kasutatud koostisosa kogust. Kogust ei pea esitama ka koostisosade puhul, mis on toidu nimetuses, kuid mis ei mõjuta tarbija valikut, sest koguseline varieerumine ei ole oluline toidu iseloomustamisel ega eristamisel teistest samalaadsetest toitudest. Selliseks toiduks on näiteks sojakaste, soolapulgad. Koostisosa kogust ei pea esitama ka puuviljade, marjade, köögiviljade ja seente segude ning maitsetaimede ja vürtside segude puhul, kus ükski koostisosa ei ole koguseliselt ülekaalus. Täpsem ülevaade koostisosade koguse esitamisega seonduvast on leitav Euroopa Komisjoni teatisest¹² koostisosade koguse märkimise põhimõtte kohaldamise kohta ja siseriiklikust juhendist¹³ koostisosa koguse märkimise kohta.

¹² Euroopa Komisjoni teatis koostisosade koguse märkimise põhimõtte kohaldamise kohta C/2017/7605. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52017XC1121%2801%29>

¹³ Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi koduleht. Juhend koostisosa koguse märkimise kohta, 2001 (uuendatud 2015). <https://www.agri.ee/media/641/download>

Arvestades jaekaubandusettevõtetele lisanduvat kohustust esitada toidu koostisosade loetelu, muudetakse määruse § 4 lõike 2 sõnastust, kuna suulise teabe andmine toidu koostisosade loetelu ja teatavate toidu koostisosade või koostisosade grupi koguse kohta on asjakohane üksnes toitlustusettevõttes. Praegune sõnastus („müügikohas“) hõlmab nii jaekaubandus- kui ka toitlustusettevõtteid. Sõnastust muudetakse selliselt, et tarbija soovil annab toitlustusettevõttes tarbijat teenindav isik suulist teavet toidu koostisosade loetelu ja teatavate toidu koostisosade või koostisosade grupi koguse kohta, kui see on asjakohane.

Praegu ei ole nõuet esitada jaekaubandusettevõttes, sealhulgas toitlustusettevõttes, tarbija juuresolekuta vahetult müügiks pakendatud toidu puhul allergeene muudest koostisosadest eristuvalt (näiteks kirjatüübi või stiili abil). Kuna jaekaubandusettevõttes, välja arvatud toitlustusettevõttes, tuleb edaspidi esitada toidu koostisosade loetelu, siis peab erinevalt toitlustusettevõtetest edaspidi jaekaubandusettevõttes esitama ka teabe allergiat või talumatust põhjustada võiva koostisosa või aine kohta toidu koostisosade loetelus, viidates sõnaselgelt allergiat või talumatust põhjustada võiva aine või toote nimetusele. Aine või toote nimetust tuleb rõhutada trükitehniliselt, kasutades selleks näiteks kirjatüüpi või -stiili, mis eristab seda teistest loetletud koostisosadest. Sõltumata koostisosade esitamise eranditest tuleb allergeenid alati eraldi välja tuua. Koostisosade loetelu puudumise korral esitatakse teave allergeenide kohta sõnaga „sisaldab“, millele järgneb allergeeni nimetus (näiteks sisaldab sinepit). Seetõttu on vajalik muuta ka määruse § 4 lõike 1 punkti 3 sõnastust, mis praegu on eksitav.

Edaspidi peab toitlustusettevõttes tarbija juuresolekuta müügikohas vahetult müügiks pakendatud toidu pakendil, sellele kinnitatud märgistusel või füüsilise vahendi (nt silt, menüü) kaudu kergesti nähtaval kohal esitama selgesti loetavalt ka teabe toidu koostisosana kasutatud värsked, jahutatud ja külmutatud veise-, sea-, kitse-, lamba- ja kodulinnuliha, sealhulgas hakkliha puhul selle looma kasvatamise riigi, kellelt liha on saadud. Selle teabe esitamisel kehtivad samasugused nõuded, mida on kirjeldatud eespool seletuskirjas eelnõu § 1 punktide 4 ja 6 juures.

Jaekaubandusettevõttes (näiteks kaupluses), välja arvatud toitlustusettevõttes, ei pea tarbija juuresolekuta vahetult müügiks pakendatud toidu puhul esitama teavet toidu koostisosana kasutatud värsked, jahutatud ja külmutatud veise-, sea-, kitse-, lamba- ja kodulinnuliha ning nendest valmistatud hakkliha puhul looma kasvatamise riigi kohta. Erandit kohaldatakse jaekaubandusettevõtetele (välja arvatud toitlustusettevõteted), sest konsulteerides selgus, et sellise toidu osakaal, mille puhul saaks sellist teavet tarbijale esitada, on erinevalt toitlustusettevõtetest pakutavast toidust väga väike ning saadav positiivne mõju ei oleks proportsionaalne ettevõtetele põhjustatava halduskoormusega. Toitlustusettevõtetele kõnealust erandit ei kohaldata ning asjakohane teave tuleb esitada kooskõlas seletuskirjas eelnõu § 1 punktide 4 ja 6 kohta esitatud selgitustega.

Jaekaubandusettevõttes, sealhulgas toitlustusettevõttes, tarbija juuresolekuta vahetult müügiks pakendatud toidu puhul tuleb täita lihtsustatud nõudeid. Edaspidi ei pea jaekaubandusettevõttes, sealhulgas toitlustusettevõttes, esitama tarbija juuresolekuta vahetult müügiks pakendatud toidu puhul selle käitleja nime, kelle nime all toitu turustatakse.

Eelnõu § 1 punktiga 15 täiendatakse määrust nr 24 §-ga 4¹, millega kehtestatakse müügipakendisse pakendamata ümberjagatava toidu toidualase teabe esitamise nõuded. Need nõuded hõlmavad igasugust müügipakendisse pakendamata toitu, mida jagatakse ümber tarbijale, eelkõige abivajajale.

Toidu ümberjagamine on defineeritud Euroopa Komisjoni teatise 2017/C 361/01, mis hõlmab toiduainete annetamist käsitlevaid ELi suuniseid, punktis 2.1. Toidu ümberjagamine määruse nr 24 tähenduses on protsess, mille käigus kogutakse kokku või antakse tasuta üle või kogutakse kokku ja antakse tasuta üle inimestele, eelkõige abivajajatele toiduks tarvitamiskõlbliku toidu ülejääk, mis muudu võib raisku minna.

Ümberjagatava müügi pakendisse pakendamata toidu kohta tuleb esitada toidu nimetus, teave allergiat või talumatust põhjustada võiva koostisosa kohta ja juriidilisest isikust toidu annetaja või annetatud toidu vastuvõtja nimi ja kontaktandmed. Nõutud teave esitatakse tarbijale vahetult toidu juures (näiteks märgistusel, mis on lisatud pakendile, millesse müügi pakendisse pakendamata toit toidu üleandmise lihtsustamiseks pakendatakse) või toidu üleandmise kohas füüsilise vahendi kaudu (näiteks infotahvel, silt). Teavet allergiat või talumatust põhjustada võiva koostisosa või aine kohta ei ole vaja esitada juhul, kui toidu nimetus viitab otseselt sellele allergiat või talumatust põhjustada võivale koostisosale. Näiteks nimetus „kohupiim“ viitab otseselt piimale, ja tarbija, kes ei talu laktoosi, oskab sellisel juhul asjakohaseid tooteid vältida.

Andmed toidu annetaja (näiteks kauplus) või annetatud toidu vastuvõtja (näiteks Toidupank) kohta on vajalikud juhul, kui tarbija soovib annetatud toidu, näiteks selle koostisosade kohta rohkem teavet või tekib muu vajadus toidu annetaja või vastuvõtjaga kontakteeruda. Kontaktandmeteks sobib näiteks telefoninumber või e-posti aadress. Toidu annetaja ja annetatud toidu vastuvõtja peavad omavahel kokku leppima, kas toiduga esitatakse tarbijale andmed toidu annetaja või annetatud toidu vastuvõtja kohta.

Toidu annetaja on toidukäitleja, kes võib pakkuda toidutarneahela mis tahes etapis (toidu tootmine, töötlemine ja jaemüük) tekkinud toidu ülejääki. Samas punktis sätestatud annetatud toidu vastuvõtja on heategevusasutus või organisatsioon, kes tegeleb toidu kogumisega selle ümberjagamise eesmärgil. Toidu vastuvõtja on samuti toidukäitleja. Lisaks Toidupangale aitavad annetatud toitu abivajajateni viia Eesti Lasterikaste Perede liit, Päästearmee, Punane Rist ja teised sellesarnased asutused ja organisatsioonid. Organisatsioon või heategevusasutus võib annetatud toitu jagada otse abivajajale või toimida toidu kogumiskohana, kus korraldatakse toidu saatmist jaotuspunkti, et anda see üle abivajajatele.

Lisaks on kehtestatud ka erand, mille kohaselt ei ole vaja juriidilisest isikust toidu annetaja või annetatud toidu vastuvõtja nime ja kontaktandmeid esitada, kui toidu annetaja annab ümberjagatava toidu üle vahetult tarbijale, näiteks toitlustusettevõttes kohapeal. Sellisel juhul saab tarbija toidu vahetult toidu annetajalt ning puudub vajadus esitada kontaktandmeid.

Kiiresti rikneva ehk lühikese säilimisajaga toidu juures või toidu üleandmise kohas võib esitada eritingimused toidu kasutamise kohta, lisades märke „tarbi kohe“ või muu samatähendusliku viite. Kiiresti riknev toit võib lühikese aja jooksul muutuda sööja tervist ohustavaks, kuna sellise toidu koostis soodustab toidu riknemist põhjustavate mikroorganismide kasvu ja paljunemist. Üldjuhul tuleb sellist toitu säilitada külmkapis temperatuuril +2...+6 °C. Kiiresti riknev toit on näiteks salatid, jahutatud supid ja praed. Sellekohane viide ärataks inimestes tähelepanu ning annaks märku, et sellise toidu tarbimisega ei tohiks viivitada. Muu samatähenduslik viide võib olla näiteks „kohe tarbimiseks“ või „kohe söömiseks“.

Eelnõu §-s 2 sätestatakse määruse jõustumise üksikasjad. Määrus jõustub 1. jaanuaril 2027. aastal, välja arvatud üldises korras jõustuvad reguleerimisala muutvad § 1 punktid 1 ja 2 ning § 1 punkt 15. Viimase punktiga täiendatakse määrust §-ga 4¹, millega kehtestatakse nõuded tarbijale ümberjagatava müügi pakendisse pakendamata toidu toidualase teabe esitamise kohta.

Määruse hilisem jõustumise aeg tuleneb ettevõtjatele vajalikust üleminekuajast uute nõuetega kohanemiseks.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas EL-i õigusega. Eelnõu väljatöötamisel on arvestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1169/2011 artikli 44 nõudeid. Nimetatud määruse artikli 44 lõike 1 punktiga b on võimalus reguleerida müügipakendisse pakendamata toidu toidualase teabe esitamise nõudeid. Selle artikli lõike 1 punkti a kohaselt on müügipakendisse pakendamata toidu puhul allergiat või talumatust põhjustada võivate koostisosade või abianete esitamine kohustuslik, ülejäänud toidualase teabe esitamine müügipakendisse pakendamata toidu puhul on liikmesriigi otsustada. Samuti võivad liikmesriigid otsustada kohustuslike andmete kättesaadavaks tegemise, nende andmete väljendamise ja esitamise viisi üle. Riigisisest kehtestatavate lisanõuete eesmärgiks on parendada toidukeskkonda, et pakkuda tarbijale teadlike ja tervist toetavate ostuotsuste tegemiseks vajalikku teavet ka müügipakendisse pakendamata toidu puhul.

4. Määruse mõjud

Eelnõu sihtrühm on müügipakendisse pakendamata toidu käitlejad, eeskätt jaemüüjad, sealhulgas tootlustamisega tegelevad ettevõtjad ja hulgimüüjad. Põllumajandus- ja Toiduameti Järelevalve Infosüsteemi andmetel (sisuga 27.09.2024) on Eestis 16 031 teavitatud ja tegevusloaga toidu või toiduga kokkupuutumiseks ettenähtud materjalide ja esemete käitlejat, kellest 13 459 on märkinud käitlemisvaldkonnaks hulgi- ja kaubanduse, jaekaubanduse, tootlustuse, mahetoitlustamise või põhiliselt elamiseks kasutatavas käitlemiskohas toidu valmistamise.

Määruse muudatused mõjutavad müügipakendisse pakendamata toidu käitlejaid, kes pakuvad toitu, mida pakutakse müügiks jaekaubandusettevõttes, sealhulgas tootlustusettevõttes, müügipakendisse pakendamata kujul (näiteks küpsised, mida tarbija pakendab kaupluses ise, või tootlustusasutuses serveeritavad road), mida pakendatakse müügikohas tarbija soovil (lahtine kaup), või toitu, mis on müügikohas vahetult müügiks pakendatud (näiteks kaupluses või kohvikus kohapeal kohe müügiks pakendatud toit).

Eelnõus kavandatavate muudatuste rakendamise kaasaegsuse eelnõu koostaja hinnangul otsesed ja olulised sotsiaalsed mõjud, majanduslikud mõjud ja keskkonnamõjud. Kavandatud muudatuste rakendamise kaasaegsuse eelnõu koostaja hinnangul otsesed ja olulisi mõjusid järgmistes valdkondades: haridus, kultuur, sport, infotehnoloogia ja infoühiskond, riigikaitse, välissuhted, siseturvalisus, regionaalareng, sealhulgas linna-, maa- ja rannapiirkondade areng. Mõningane mõju kaasneb riigivalitsemisele, mida on kirjeldatud muude mõjude all.

Järgnevalt kirjeldatakse eelnõuga kavandatavate muudatuste rakendamise kaasaegsuse otsesed ja olulisi mõjusid.

4.1 Toitlustusettevõttes tarbijale üleantava müügi pakendisse pakendamata toidu, tarbija soovil pakendatava toidu ja vahetult müügiks pakendatud toidu koostisosana kasutatud värske, jahutatud ja külmutatud veise-, sea-, kitse-, lamba- ja kodulinnuliha ning nendest valmistatud hakkliha puhul selle looma kasvatamise riigi esitamine, kellelt liha on saadud

Sotsiaalne mõju

Toidu koostisosana kasutatud liha puhul looma kasvatamise riigi esitamisega paraneb tarbija võimalus teha teadlikke ostuotsuseid. 2022. aasta Eesti elanike toidukaupade ostueelistuste ja hoiakute uuringust selgus, et 86% elanikest vaatab toidukauba ostmisel pakendilt selle päritolu- või tootjariiki¹⁴. 2019. aastal Eestis tehtud toidu märgistamise ja toiduhügieeni uuringu tulemustest selgus, et 54% tarbijatest, kes märgistusi loevad, otsivad teavet toidu päritolumaakohta¹⁵. 2023. aastal Eestis tehtud toidu märgistuse ja toiduhügieeni alase uuringu¹⁶ põhjal otsib pakendilt teavet toidu päritolu kohta 57% vastanutest. Enam kui pooled vastanutest, kes otsivad toidu päritolu kohta teavet, soovivad teada põhikoostisosa(de) päritolu. Pakendamata toidu puhul soovib päritolu kohta teavet pea 40% tarbijatest. Toitlustusasutuses pakutava toidu põhilise koostisosa, näiteks toidu koostisosana kasutatud liha päritolu kohta soovib teavet pea iga kolmas tarbija. Looma kasvatamise riigi kohta teabe andmine muudab tarneahela läbipaistvamaks. Eelnõuga plaanitavate muudatuste tulemusena võib tarbija leida ennast olukorrast, kus ühes kohas antakse toidus sisalduva liha kohta päritoluteavet ja teises kohas sarnase toidu puhul mitte. Tekib olukord, kus ühel juhul on tarneahel läbipaistvam kui teisel juhul ning tarbijal on võimalik teha teadlik valik. Kõikide lihaliikide, sealhulgas lihatoodete ja lihavalmististe puhul ei ole võimalik sellist nõuet kehtestada – olukorda saab ühtlustada pärast seda, kui kõnealuseid nõudeid ühtlustatakse kogu EL-is.

2024. aastal teavitas Rootsi Euroopa Komisjoni ja teisi liikmesriike eelnõust¹⁷, millega kehtestatakse toitlustusettevõtetele kohustus esitada teave toidus kasutatava veise-, sea-, lamba-, kitse- ja kodulinnuliha päritolu kohta. Teavituses tuuakse muu hulgas välja teadlike valikute tegemise olulisus, mida nähakse ühtlasi ühiskonna säästva tarbimise saavutamise eeldusena. 2019. aastal jõustus sarnane nõue ka Soomes¹⁸, et tarbijad saaksid teha teadlikke valikuid.

Majanduslik mõju

Toidu koostisosana kasutatud liha puhul looma kasvatamise riigi näitamine võib soodustada Eesti tarbijate seas kodumaise liha järele nõudluse suurenemist. Kui 2021. aastal toodeti Statistikaameti andmetel¹⁹ Eestis 45 500 tonni sealihha, millest 24 200 tonni eksporditi, siis 2023. aastal toodeti ja eksporditi vastavalt 39 800 tonni ja 28 100 tonni sealihha. Sealihha tarbiti 2021. aastal kokku 55 900 tonni, millest imporditud sealihha maht ulatus 34 600 tonnini. 2023. aastal tarbiti sealihha kokku 51 900 tonni, millest imporditud sealihha maht ulatus 40 200 tonnini. Imporditud sealihha maht on võrreldes 2021. aastaga suurenenud. Päritoluteabe esitamise nõue võib avaldada positiivset mõju kodumaise sealihha järele nõudluse suurenemisele. Kodumaise liha järele nõudluse ja tarbimise suurenemisega toetatakse kodumaise toidu tootmist ning

¹⁴ Eesti Konjunktuuriinstituut. [Eesti elanike toidukaupade ostueelistused ja hoiakud](#). Tallinn. Detsember 2022.

¹⁵ RAIT Faktum & Ariko. [Toidu märgistamise ja toiduhügieeni uuring](#). Tallinn. Juuni 2019.

¹⁶ RAIT Faktum & Ariko. [Toidu märgistuse ja toiduhügieeni alane uuring](#). Tallinn. September 2023.

¹⁷ Teatis nr 2024/0377/SE. <https://technical-regulation-information-system.ec.europa.eu/et/notification/26040>.

¹⁸ Finnish Food Authority. Country of origin of meat at serving points. <https://www.ruokavirasto.fi/en/foodstuffs/food-sector/food-information/labelling/labelling-of-the-country-of-origin-of-foods/country-of-origin-of-meat-at-serving-points/>

¹⁹ Statistikaameti andmebaas [e-andmebaas]. PM42.

https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_pellumajandus_pellumajandussaaduste-tootmine_pellumajandussaaduste-ressurss-ja-kasutamine/PM42

võimaldatakse luua uusi töökohti, mis edendaks maapiirkondade arengut ja majanduskasvu, aga ka sotsiaalselt kaasatust. Muu hulgas jääb kodumaise tooraine ning toidu müügist teenitav tulu Eestisse. See avaldaks positiivset mõju riigi majandusele, aga ka toidu varustuskindlusele ning toidujulgeolekule.

Müügipakendisse pakendamata toidu koostisosana kasutatud liha puhul looma kasvatamise riigi esitamisest tingitud majandusliku mõju hindamisel võib aluseks võtta müügipakendis toidu kohta tehtud järeldusi, kuna mõjud on eeldatavalt sarnased. Euroopa Komisjoni 2013. aasta aruandes²⁰ Euroopa Parlamendile ja nõukogule seoses toidu koostisosana kasutatava liha päritoluriigi või lähtekoha kohustusliku märkimisega on välja toodud, et päritolunõude rakendamisega võib kaasneda hinnatõus. Päritolunõuete kehtestamise majandusliku mõju prognoosimiseks Eestile võib vaadata Soome ja Prantsusmaa kogemusi, mille kohaselt avaldas Soomes ja Prantsusmaal müügipakendis toidu puhul päritoluteabe esitamise nõude kehtestamine väikest mõju tootmiskuludele, müügihindadele ja kaubandusele. Soome lihatööstuse põhjal saab järeldada, et kohustuslik päritolunõude esitamine ei ole avaldanud märkimisväärset mõju üldisele turuolukorrale. Eelkõige on välja toodud, et päritolunõudest olulisemat mõju turule avaldab näiteks kaubamärk, erinevad pakkumised ja allahindlused. Täheldatud ei ole ka märkimisväärset muutust tarbijahindades. Soome näitel on suurenenud eelkõige nõudlus kohaliku sealihaga järele²¹. Prantsusmaal on täheldatud üldiselt väikeseid lisakulusid, mis ilmnesisid üleminekuajal, kuid mis ei olnud püsivad. Muu hulgas täheldati, et Prantsusmaal kehtestatud päritolunõuded ei avaldanud olulist mõju müügile, kaubandusele, hindadele ega tarbijate ostujõule²².

Tarbijale toidu päritolu kohta teabe pakkumine põhjustab toitlustamisega tegelevatele toidukäitlejatele mõningast halduskoormust, sest muudatusega kaasneb kohustus esitada päritoluteabe füüsilise vahendi kaudu, milleks võib olla näiteks teade müügikohas või ka müügiletil. Sellise teabe esitamine eeldab käitlejalt töökorralduse läbimõtlemist ja selles vajadusel ümberkorralduste tegemist, et võimaldada pakkuda ajakohast ning täpset teavet toidu koostisosana kasutatud liha puhul looma kasvatamise riigi kohta. Ettevõtjatele tekkivaid lisakulusid on keeruline hinnata, sest need on ettevõttepõhised. Eeldatavalt kaasneb suurem halduskoormus nendele toitlustusettevõtetele, kelle menüüs on suurem valik erinevaid liha sisaldavaid toite ning kes kasutavad toidu valmistamisel eri päritolu liha. Värskest, jahutatud või külmutatud veise-, sea-, kitse-, lamba- ja kodulinnulihast toitu valmistavatele toitlustusettevõtetele avalduv mõju on suurem võrreldes nendele ettevõtetele kaasneva mõjuga, kes kasutavad toidu valmistamisel peamiselt mujalt sisse ostetud lihavalmistisi ja lihatooteid. Toidu koostisosana kasutatava liha päritoluteabe võib muutuda tihti, mistõttu kaasneb asjaomase teabe pakkumisega arvestatav regulatiivne koormus. Mõju avaldumist võimaldab leevendada piisav üleminekuajaga ning toidukäitlejate süsteemne teavitamine uutest nõuetest.

Keskkonnamõju

Toidu koostisosana kasutatud liha puhul looma kasvatamise riigi kohta teabe esitamine hõlbustab kestlikult toodetud toidu tarbimise edendamist ning kestlikule toitumisele üleminekut. Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukavas tuuakse välja kohalike

²⁰ Euroopa Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule päritoluriigi või lähtekoha kohustusliku märkimise kohta koostisosana kasutatava liha puhul, 2013. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52013DC0755>

²¹ A. Hörman. [Temporary measures on origin labelling of foods in Finland](#). Seminar on origin labelling and national measures. Brüssel: 08.07.2019.

²² Ministère de l'Agriculture et de l'Alimentation. Origin labelling. Brüssel: 08.07.2019. https://food.ec.europa.eu/system/files/2019-09/comm_oc_20190708_fra.pdf.

turgude ja lühikeste tarneahelate arengu vajalikkus. Teave toidus sisalduva liha päritolu kohta võimaldab tarbijal hinnata toidu mõju keskkonnale (eeskätt toidu transportimisega seotud keskkonnamõjusid) ja valida väiksema keskkonna-jalajäljega toitu. See võib soodustada tarneahelate lühenemist, mis panustab kestlike toidusüsteemide arengusse.

4.2 Toitlustusettevõttes tarbijale lahtiselt müüdava alkohoolse joogi, välja arvatud tarbija soovil müügikohas kohapeal tarbimiseks valmistatud joogi etanoolisisalduse esitamine

Sotsiaalne mõju

Müügikohas alkohoolse joogi etanoolisisalduse kohta teabe esitamine füüsilise vahendi kaudu, nagu näiteks menüü või müügiletile asetatud silt, aitab kaasa rahvatervise edendamisele ja sotsiaalse arusaama kujunemisele alkoholi kahjulikust mõjust tervisele. On teada, et alkoholi tarvitamisest põhjustatud tervisekahju on ELis üks olulistest rahvatervise probleemidest. Alkohool võib põhjustada üle 200 haiguse ja tervisehäire, sealhulgas vigastused, olles kõrgeima riskiga kantserogeen, mis on teadaolevalt seotud suuõõne-, neelu-, söögitoru-, kõri-, rinna-, soole- ning maksavähi tekkega. Eestis on nimetatud vähipaikmetega seotud ligikaudu 6% kõigist surmadest²³. Ka mõõdukas alkoholitarbimine võib põhjustada tervisekahju, näiteks suureneb vähirisk ja südame-veresoonkonna haiguste risk. Lahtiselt müüdava alkohoolse joogi etanoolisisalduse teadvustamine võib mõjutada inimesi alkohoolseid jooke vähem tarbima. Alkohoolsete jookide, sealhulgas lahtiselt müüdavate alkohoolsete jookide tarbimise vähenemine aitab vähendada mittenakkushaigustesse haigestumise riski, sealhulgas eluviisiga ennetatavatesse pahaloomulistes kasvajatesse haigestumise ja vähki suremise riski, ning pikendada seeläbi tervena elatud eluiga.

Lahtiselt müüdavate alkohoolsete jookide etanoolisisalduse esitamisega paraneb tarbija võimalus teha teadlikke ostuotsuseid. Seeläbi suureneb tarbijate teadlikkus alkohoolsete jookide etanoolisisaldusest, mis võib avaldada inimeste tervisekäitumisele positiivset mõju, vähendades alkoholi tarbimist. Etanoolisisalduse näitamisega lahtiselt müüdava alkohoolse joogi pakkumisel panustatakse tervislikumat käitumist soodustava keskkonna loomisse. Selline tegevus toetab:

- 1) Eesti alkoholipoliitika eesmärgid;
- 2) rahvastiku tervise arengukavas aastateks 2020–2030 püstitatud eesmärgi, mis on seotud Eesti inimeste tervena elatud aastate arvu suurenemisega;
- 3) Eesti vähitõrje tegevuskava prioriteeti eluviisiga seotud vähiriski langetamise kaudu;
- 4) Euroopa Komisjoni strateegias vähktõvega võitlemiseks (Europe's Beating Cancer Plan) püstitatud eesmärgi alkoholi tarbimise ja sellest tingitud kahjude vähendamise kaudu.

Majanduslik mõju

Eestis on alkoholi tarbimise tase kõrgem Maailma Terviseorganisatsiooni 6 liitri tasemest, mis toob endaga kaasa võimalikud suured tervisekahjud, aga ka majanduslikud ning sotsiaalsed probleemid. Eestis tehtud uuring „Eesti alkoholiturg, alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika 2022. aastal“²⁴ kajastab, et 2022. aastal suurenes Eestis alkoholitarbimine 2021. aastaga võrreldes 1,2% ning moodustas 11,2 liitrit ühe täiskasvanud elaniku kohta absoluutalkoholis arvestatuna ehk 9,4 liitrit elaniku kohta aastas. Põhjusel, et alkohoolseid jooke tarbitakse rohkem, suurenevad ka tervisekahjud, millega kaasneb omakorda tervishoiukulude suurenemine.

²³ Sotsiaalministeerium, Tervise Arengu Instituut. [Vähitõrje tegevuskava 2021–2030](#). Tallinn, 2021.

²⁴ Eesti Konjunktuuriinstituut. [Eesti alkoholiturg, alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika 2022. aastal](#). Tallinn. Mai 2023.

Lahtiselt müüdava alkohoolse joogi etanoolisisalduse esitamine toitlustusettevõtetes toob kaasa mõningase halduskoormuse. Etanoolisisalduse esitamise kohustus avaldab suuremat mõju käitlejatele, kellel on selliselt müüdavate jookide tootenomenklatuur laiem, kuid üldiselt märkimisväärseid lisakulusid sellega ei kaasne. Mõju avaldumist võimaldab leevendada piisav üleminekuaeg ning toidukäitlejate süsteemne teavitamine uutest nõuetest.

Keskkonnamõju

Keskkonnamõju ei ole.

4.3 Jaekaubandusettevõttes, välja arvatud toitlustusettevõttes, tarbija juuresolekuta vahetult müügiks pakendatud toidu koostisosade loetelu ja toitumisalase teabe esitamine

Sotsiaalne mõju

Kavandatavad muudatused aitavad kaasa rahvatervise edendamisele. Teave koostisosade kohta võimaldab tarbijal teha ka müügi pakendisse pakendamata toitu valides terviseteadlikumaid otsuseid. Tarbija, kes soovib täpsemat teavet toidu koostisosade kohta, saab seda suuliselt küsida, kuid õhtusel ajal ei pruugi kaupluses tarbijat teenindavat isikut, kellelt asjakohast teavet küsida, läheduses olla. Kavandatava muudatusega muutub teave vahetult müügiks pakendatud toidu koostisosade kohta lihtsamini kättesaadavaks. 2023. aasta toidu märgistuse ja toiduhügieeni alase uuringu põhjal soovib 59% tarbijatest saada teavet müügi pakendisse pakendamata toidu koostisosade loetelu kohta, kusjuures 2014. aastal soovis pakendamata toidu koostisosade kohta teavet 41% tarbijatest²⁵. Tarbija huvi toidu koostisosade vastu on suurenenud. Eelnõus kavandatava muudatusega paraneb tarbija võimalus teha teadlikke otsuotsuseid ning suureneb tarbija teadlikkus toidu koostisosade kohta.

Eesti elanike hulgas on ülekaaluliste ja rasvunute osakaal kasvamas, mille üheks põhjuseks on tasakaalustamata toitumine – näiteks süüakse soovitatust oluliselt rohkem liha ja lihatooteid, magustatud piimatooteid, magusaid ja soolaseid näkse. Need on aga liigse soola, suhkrute ja küllastunud rasvhapete allikas. Samas tarbitakse soovitatust vähem puu- ja köögivilju, täisteratooteid ning kala. Tasakaalustamata toitumine ning vähene ja ebaregulaarne liikumine on olulised riskitegurid ülemäärase kehakaalu tekkes ja teatud mittenakkushaigustesse (südame-veresoonkonnahaigused, teatud tüüpi kasvaja ja II tüüpi diabeet) haigestumisel. Teave toitumisalase teabe kohta võimaldab tarbijal teha terviseteadlikumaid otsuseid. Asjakohase teabe esitamine võib mõjutada käitlejaid ka müügi pakendisse pakendamata toidu koostist parandada. 2023. aasta toidu märgistuse ja toiduhügieeni alase uuringu põhjal on näha, et tarbija huvi toidu toitumisalase teabe vastu on võrreldes 2019. ja 2014. aasta uuringutega suurenenud. Eespool viidatud 2023. aasta uuringu põhjal soovib 41% tarbijatest teavet müügi pakendisse pakendamata toidu toitumisalase teabe kohta. Kavandatava muudatusega paraneb tarbija võimalus teha teadlikke otsuotsuseid. Suureneb tarbijate teadlikkus toidus sisalduvate toitainete kohta, mis on oluline näiteks diabeetikute jaoks oma dieedi kavandamisel.

Majanduslik mõju

Toidu koostisosade ja toidu toitumisalase teabe esitamine suurendab jaekaubandusettevõtjate, välja arvatud toitlustusettevõtteid, halduskoormust. Ettevõtjatele tekkivaid lisakulusid on

²⁵ TNS Emor. [Toidumärgistuse alane uuring](#). Tallinn. Juuni 2014.

keeruline hinnata, sest need on väga ettevõttepõhised. On teada, et leidub ettevõtjaid, kes sellist teavet vabatahtlikult kaaluetikettidel või pakendile lisatud märgistusel juba esitavad. Võrreldes suurte ettevõtetega võivad muudatused mõjutada väiksemaid ettevõtteid proportsionaalselt enam. Mikroettevõtetele avalduvat mõju aitab leevendada toitumisalase teabe esitamise erand, mida kohaldatakse vaid kohalikule Eestis müüdavale toidule, mida võib turustada vahetult tootjalt tarbijale või kohaliku jaekaubandusettevõtte, sealhulgas jaotusterminali või hulgemüügipunkti kaudu. Mõju avaldumist võimaldab leevendada piisav üleminekuage ning toidukäitlejate süsteemne teavitamine uutest nõuetest.

Keskkonnamõju

Olulist keskkonnamõju ei ole.

4.4 Müügipakendisse pakendamata ümberjagatava toidu toidualase teabe esitamise nõuete kehtestamine

Sotsiaalne mõju

Kavandatavad muudatused aitavad kaasa rahvatervise, sealhulgas toiduohutuse edendamisele. Annetatava pakendamata toidu nimetuse esitamine annab tarbijale esmase teabe toidu olemusest. Teave allergeenide kohta võimaldab toidu tarbimist vältida neil, kellel esineb mõne enamlevinud toidu või toidus sisalduva aine suhtes allergia või talumatus. Teave toidu annetaja või annetatud toidu vastuvõtja kohta annab tarbijale võimaluse vajadusel küsida toidu kohta, näiteks toidu koostisosade kohta lisateavet. Selline vajadus võib tekkida inimesel, kellel esineb allergia või talumatus mõne muu toidu või toidus sisalduva aine suhtes, mida ei loeta toidualase teabe määrase kohaselt allergeeniks.

Majanduslik mõju

Eestis tekib aastas keskmiselt 84 000 tonni toidukadu, mille rahaline väärtus ulatub 164 miljoni euroni aastas. 2020. aasta andmete²⁶ kohaselt moodustab toidukadu kaubanduses 24%, esmatootmises 23%, toidutööstuses 4%, toitlustusasutustes 9% ja kodumajapidamistes 40%. Samal ajal kasvab nende inimeste arv, kellel on toidust puudus. Toidu äraviskamisega kaasneb ressursside asjatu raiskamine. Toidu annetamise edendamisega on võimalik vähendada ressursside raiskamist, sealhulgas vähendada vee- ja inimressurssi kulusid ning jäätmete käitlemise ning ladustamise kulusid. Selleks et toidu annetamist edendada, peavad tingimused olema piisavalt soodsad, ent samal ajal ei saa teha kompromissi inimeste tervise arvelt.

Kavandatavate nõuete hulk on piisavalt väike, et mitte põhjustada liigset halduskoormust, tagades samas tarbija piisava informeerituse. Toidukäitleja peab läbi mõtlema, kuidas müügipakendisse pakendamata toitu annetada, see tähendab, kuidas toit üleandmiseks pakendada ning kuidas vajalik teave annetatava toiduga kaasa panna või üleandmise kohas füüsilise vahendi kaudu esitada. Selleks sobib näiteks eespool mainitud teabega varustatud kleeps või üleandmise kohas vajaliku teabega varustatud ja nähtav silt.

²⁶ Piirsalu, E, Moora, H, Väli, K, Aro, K, Värnik, R, Lillemets, J, 2021. [Toidujäätmete ja toidukao teke Eesti toidutarneahelas](#). SEI Tallinn.

Keskkonnamõju

Igal aastal läheb kolmandik maailmas toodetud toidust raisku. See moodustab 8% inimtekkelisest kasvuhuonegaaside emissioonist. Toidu annetamine on üks viis, kuidas toidujäätmete teket ja sellega kaasnevaid keskkonnamõjusid vähendada. 2021. aasta toidujäätmete uuringust²⁷ selgub, et Eesti kauplustest annetatakse vaid 12% müümata jäänud toidust. Läbimõeldud nõuded ümberjagatava müügi pakendisse pakendamata toidu toidualase teabe esitamisele panustavad toidukao vähendamisse, millel on positiivne mõju keskkonnale, sealhulgas kasvuhuonegaaside emissioonide tekke vähenemisele. Lisaks panustavad need toimiva ja tõhusa toidu annetamise süsteemi loomisse. Kavandatavad nõuded ei tohi põhjustada liigset halduskoormust, sest vastasel juhul on käitlejal lihtsam toit ära visata kui seda annetada.

4.5 Muud mõjud ja mõjude analüüsi aruanne

Kavandatavate muudatuste rakendamisega ei kaasne eelnõu koostaja hinnangul otseseid ega olulisi mõjusid järgmistes valdkondades: haridus, kultuur, sport, infotehnoloogia ja infoühiskond, riigikaitse, välissuhted, siseturvalisus, regionaalareng, sealhulgas linna-, maa- ja rannapiirkondade areng. Mõningane mõju kaasneb riigivalitsemisele.

Mõjud regionaalarengule, sealhulgas linna-, maa- ja rannapiirkondadele

Üldiselt ei erine mõju linnapiirkondades asuvatele ettevõtetele maapiirkondades ning ranna- ja piirialadel asuvatele ettevõtetele avalduvast mõjust. Päritoluteabe esitamise nõue võib avaldada positiivset mõju kodumaise liha, näiteks sealiha järele nõudluse suurenemisele, mis võib kaasa tuua uute töökohtade loomise piirkondades, kus tegeletakse loomakasvatusega või lihatootmisega. See edendaks eelkõige maapiirkondade arengut.

Mõjud riigivalitsemisele

Kavandatavad muudatused toovad kaasa mõningase töökoormuse suurenemise Põllumajandus- ja Toiduameti järelevalvet tegevatele ametnikele lisanduvate kohustuste tõttu. Töökoormuse suurenemine on tingitud nii käitlejatele kui ka ametnikele kõnealuste muudatuste selgitamisest ja järelevalve käigus kontrollitava teabe hulga suurenemisest, mis toob kaasa ka kontrollimisele kuuluva aja kasvu. Suuremat koormust põhjustab toitlustusettevõttes toidu koostisosana kasutatava liha päritoluteabe ehk looma kasvatamise riigi kohta teabe esitamise nõue. Riigi nime täpsusega päritoluteabe esitamise nõude täitmise kontrollimisest tingitud töökoormuse suurenemine tuleneb peamiselt dokumentide kontrollimisest. Koostisosa kohta päritoluteabe esitamise kohustuse täitmise kontrollile lisandub esitatud teabe tõesuse kontroll. 28. mail 2018. aastal vastu võetud Euroopa Komisjoni vabatahtlike päritoluviidete rakendusmääruse (EL) nr 2018/775 kohaselt peab PTA suutma riskipõhiselt kontrollida vabatahtlikult esitatud päritoluviieteid müügi pakendisse pakendatud toidul. Müügi pakendisse pakendamata toidu kohta esitatud päritoluviidete kontroll ei tohiks oluliselt erineda müügi pakendisse pakendatud toidu kohta esitatud päritoluviidete kontrollist. Kavandatavad muudatused toovad kaasa vajaduse ametnike koolituse järele.

²⁷ Vt viide 26.

Mõjude analüüsi aruanne

Kuna eelnõus kavandatud muudatustel puudub oluline mõju, ei ole vaja koostada Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri” § 65 lõike 2 kohast mõjude analüüsi aruannet.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine eeldab Põllumajandus- ja Toiduametilt müügipakendisse pakendamata toidu toidualase teabe kontrollimisega seotud järelevalvetoimingute ülevaatamist ja lisanduvate nõuete täitmise riskipõhise kontrolli rakendamist. Kuna lisanduvate nõuete täitmise kontrollimine moodustab vaid ühe osa kogu pakendamata toidu toidualase teabe kontrollist, siis on majanduslike ja sotsiaalsete mõjude avaldumisega seotud pikaajalisi mõjusid riigieelarve kuludele ja tuludele praeguste andmete põhjal keeruline prognoosida.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2027. aastal, välja arvatud üldises korras jõustuvad preambulit ja reguleerimisala muutvad § 1 punktid 1 ja 2 ning punkt 15. Viimase punktiga kehtestatakse ümberjagatava müügipakendisse pakendamata toidu toidualase teabe esitamise nõuded. Määruse hilisem jõustumise aeg tuleneb vajalikust üleminekuajast uute nõuetega kohanemiseks.

7. Eelnõu kooskõlastamine ja huvirühmade kaasamine

Määruse eelnõu väljatöötamisse kaasati väljatöötamise algusetapist alates olulisemad huvirühmad, kellega peeti veebikohtumisi või kellelt paluti kirjalikku sisendit ajavahemikul 06.05–28.09.2022. Saadud tagasisidet arvestades sõnastati muudatusettepanekud.

Kokku toimus 11 veebikohtumist Eesti Peakokkade Ühenduse, Eesti Hotellide ja Restoranide Liidu, Toidupanga, Selveri, Rimi, Maxima, Prisma, Tervise Arengu Instituudi (kaks kohtumist), Sotsiaalministeeriumi ning Põllumajandus- ja Toiduametiga. Kirjalik sisend saadi nii Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojalt kui ka Eesti Toiduainetööstuse Liidult. Eelnõu saadeti arvamuse avaldamiseks Eesti Peakokkade Ühendusele, Eesti Hotellide ja Restoranide Liidule, Toidupangale, Selverile, Rimile, Maximalle, Prismale, Tervise Arengu Instituudile, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, Eesti Toiduainetööstuse Liidule, Eesti Kaupmeeste Liidule ning Põllumajandus- ja Toiduametile.

Eelnõu esitati esimest korda kooskõlastamiseks Sotsiaalministeeriumile, Keskkonnaministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile 9. jaanuaril 2023. aastal.

Huvirühmad esitasid eelnõule kommentaare ja osutasid mitmetele murekohtadele. Seetõttu tuli eelnõu põhjalikult analüüsida ja konsulteerida huvirühmadega. Lisaks konsulteeriti Toidupanga, Kaupmeeste Liidu, Selveri, Eesti Hotellide ja Restoranide Liidu ning Baltic Restaurants AS-i esindajatega. 2023. aasta märtsis otsustati, et eelnõu jääb ootele kuni Vabariigi Valitsuse vahetumiseni. Uus Eesti Vabariigi Valitsus astus ametisse 17. aprillil 2023. Seejärel eelnõu menetlemine jätkus.

Eelnõu on saanud mitmeid täiendusi ning esitatakse uuesti arvamuse avaldamiseks Eesti Peakokkade Ühendusele, Eesti Hotellide ja Restoranide Liidule, Toidupangale, Selverile, Rimile, Maximale, Prismale, Tervise Arengu Instituudile, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale ning Eesti Kaupmeeste Liidule. Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Sotsiaalministeeriumile, Kliimaministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile.

Vahepealsel ajal on kavandatavaid muudatusi tutvustatud nii Eesti Toiduainetööstuse Liidu kui ka Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja korraldatud toiduohutuse valdkonna õigusaktide infopäevadel, et hoida käitlejaid kursis kavandatavate muudatustega.

Eelnõu ei sisalda toodet ja toote turustamist mõjutavat tehnilist normi, mistõttu ei ole kohustust teavitada eelnõust Euroopa Komisjoni ja Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriiki toote nõuetele vastavuse seaduse § 43 kohaselt. Kuna eelnõuga kavandatavate muudatuste kohaselt kehtib toidualase teabe määruse alusel müügipakendisse pakendatud toidu kohta teatud andmete esitamise kohustus ka müügipakendisse pakendamata toidu kohta ja kooskõlas toidualase teabe määruse artikliga 44 nähakse ette nende andmete esitamise viisid, siis tuleb toidualase teabe määruse artikli 44 lõike 3 kohaselt edastada Euroopa Komisjonile meetmete tekst, mis hõlmab siseriiklikke toidualase teabe nõudeid müügipakendisse pakendamata toidu kohta, kui need on liikmesriigis vastu võetud.